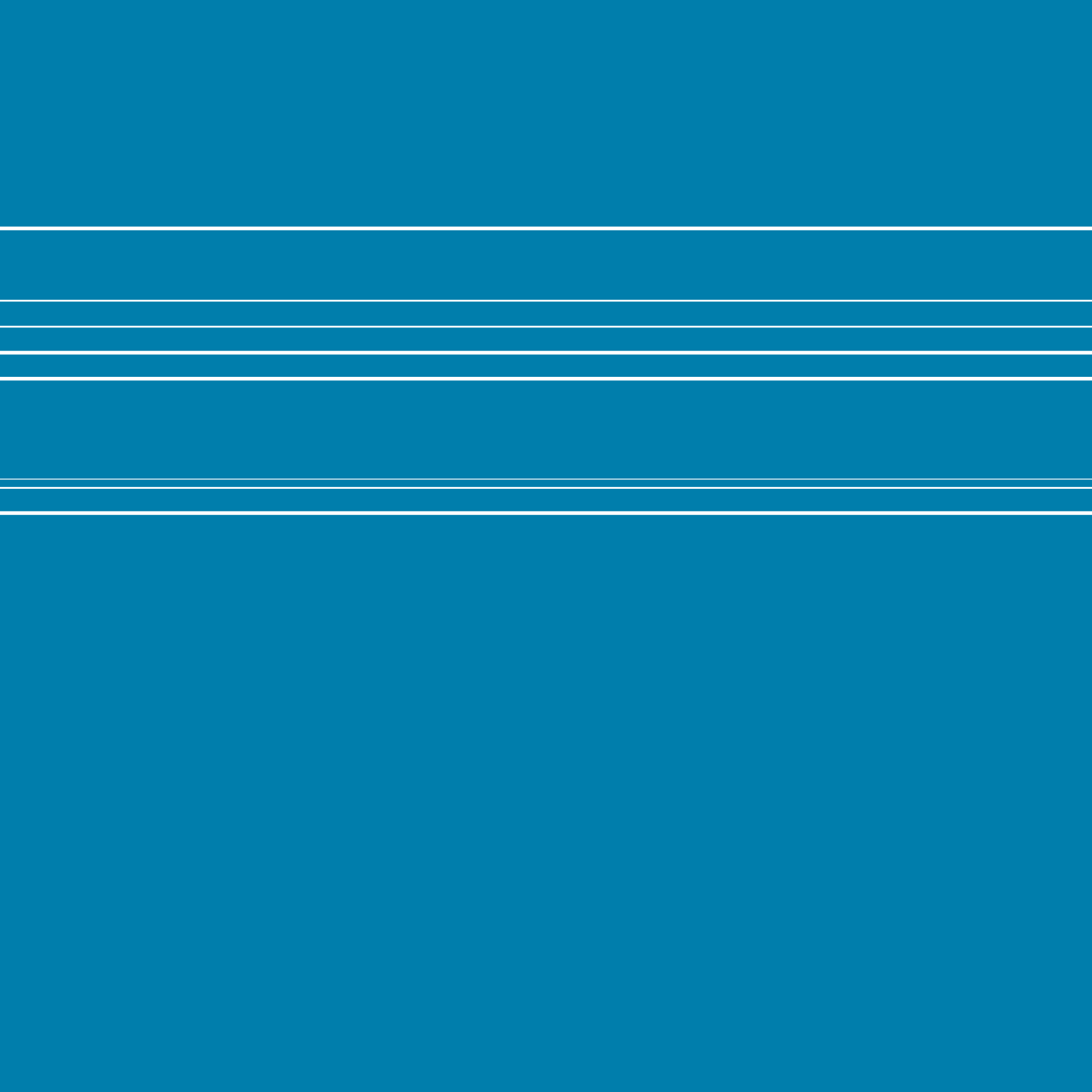

Werkplan Manifest Blauw Drenthe

Werkplan voor de opzet van een manifest Blauw Drenthe waarin een wervende visie en handelingsperspectief wordt ontwikkeld voor een duurzaam Drents landschap

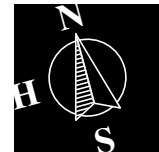
Werkplan Manifest Blauw Drenthe

Werkplan voor de opzet van een manifest Blauw Drenthe waarin een wervende visie en handelingsperspectief wordt ontwikkeld voor een duurzaam Drents landschap

In opdracht van :

atelier
mooi
drenthe

Uitgebracht door :

Amersfoort, november 2011

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

INTRODUCTIE	7
1 AANLEIDING	9
2 AMBITIE EN FOCUS	11
3 DOEL EN OPZET	15
4 PROJECTSTUDIES	19
5 EPILOOG	27

Introductie

INTRODUCTIE

Dit werkplan moet in 2013 leiden tot het Manifest Blauw Drenthe. Het manifest vertelt 'het verhaal' over de toekomst van het Drentse landschap. Een toekomstbeeld dat inzet op ruimtelijke kwaliteit en waarin de identiteit van het huidige landschap (het DNA van Drenthe) transformeert en doorontwikkelt tot een duurzaam en klimaatbestendig antwoord op de meest relevante ruimtelijke opgaven. De watersector is één van de belangrijkste actoren in dit transformatieproces, daarom is het ook een verhaal over Blauw Drenthe.

Voor dit Drentse toekomstbeeld is, naast een beeld van de huidige kwaliteiten, een gedeelde probleempceptie van groot belang; wat zijn de belangrijkste opgaven in het landschap en wie is de opdrachtgever voor de zoektocht naar oplossingen. Het Manifest neemt stelling, zet een stip op de horizon maar biedt tegelijkertijd ook een handelingsperspectief voor de korte termijn.

Els van der Laan
Lodewijk van Nieuwenhuijze
Jan Wibier

1 november 2011

Hoofdstuk I: Aanleiding

I AANLEIDING

In 2010 is het Atelier Mooi Drenthe van start gegaan, in eerste instantie voor een periode van twee jaar, met de opdracht om de opgaven en ontwikkelingsrichtingen te duiden voor de invalshoek ruimtelijke kwaliteit.

In 2010 zijn op hoofdlijnen de eigenschappen en karakteristieken van de huidige ruimtelijke kwaliteit van Drenthe verbeeld en verwoord; het DNA van Drenthe. In 2011 is het vizier gericht op de toekomst. Een verkenning van de rol van het water als dominante actor in transformatieprocessen in het landschap, was één van de thema's die in het voorjaar 2011 zijn opgepakt.

Lodewijk van Nieuwenhuijze van H+N+S Landschapsarchitecten is gevraagd deze verkenning inhoudelijk te coachen, terwijl Jan Wibier is benaderd om in deze fase de verschillende partijen bij dit thema te betrekken. Samen met Els van der Laan is dit drietal in de tweede helft van het voorjaar en zomer van 2011 gestart met een verdieping van de probleempceptie rond dit thema door een serie interviews te organiseren met sleutelfiguren in de Drentse waterketen.

Gesproken is met de provincie, waterschapsbestuurders, het drinkwaterbedrijf en het Drents Landschap.

Deze gesprekken hebben de inhoudelijke focus en de urgentie onderstreept om de visievorming inclusief de ontwikkeling van een handelingsperspectief voor de Drentse waterketen verder inhoud te geven.

Een eerste stap in dit proces zou de ontwikkeling van een gemeenschappelijke probleempceptie moeten zijn. Een probleempceptie gebaseerd op een door alle partijen gedeelde onderzoeksvraag:

"Hoe worden de unieke kwaliteiten van het Drents watersysteem ingezet en benut bij de ontwikkeling van een duurzaam klimaatbestendig Drents landschap?"

Opzet werkplan

In hoofdstuk 2 'Ambitie en Focus' worden de conclusies uit de interviews geconfronteerd met een aantal recente ontwikkelingen en verschuivingen in de beleidsvelden ruimtelijke ordening en waterbeheer. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 'Doel en Opzet' uiteengezet welke doelen het atelier hoopt te bereiken, en wordt de werkwijze en organisatie beschreven waarmee deze doelen kunnen worden uitgewerkt. Hoofdstuk 4 beschrijft drie projecten waar het atelier in 2012 mee van start zou kunnen gaan.

Hoofdstuk 2: **Ambitie en focus**

2 AMBITIE EN FOCUS

Uit de serie interviews trekken we als hoofdconclusie dat de zeer gewenste en noodzakelijk geachte visie op Blauw Drenthe uitspraken zal moeten doen op drie schaalniveaus. Het gaat hier zowel om ruimtelijke schaalniveaus als om drie verschillende tijdsdimensies en het is van cruciaal belang om te focussen op samenhangen en verbanden tussen deze drie schaalniveaus.

Bij de ruimtelijke dimensie gaat het concreet om de schaalniveaus van Noord-Nederland (1:250.000), Drenthe (1:50.000 – 1:25.000) en cruciale locaties binnen het Drentse landschap (1:10.000 – 1:2.000). Bij de tijdsdimensie gaat het om de lange termijn (LT - 2100), de middellange termijn (MT - 2050) en de korte termijn (KT - nu tot 2020). Door deze twee dimensies aan elkaar te relateren ontstaat een matrix waarbinnen in principe een negental toekomstvisies zijn uit te werken (schema 1).

	LT (2100)	MT (2050)	KT (2020)
Noord Nederland			
Drenthe			
Pilot projecten			

Schema 1

Het was opvallend dat de verschillende interviews met elkaar dit eenduidige resultaat opleverde en dat de verschillende partijen zich ook probleemeigenaar voelden voor één of meer van de negen velden binnen de matrix. Daarom ook wordt in hoofdstuk 4 doorgebouwd op deze matrix, waarbij er drie deelprojecten worden geïdentificeerd met verschillende rollen voor de geïnterviewde personen/instanties en een vierde project dat is gericht op de samenhang tussen de drie deelprojecten.

De conclusies uit de interviews worden bevestigd door een aantal recente ontwikkelingen die betrekking hebben op de beleidsvelden water en ruimtelijke ordening en de rol van de provincie bij deze thematiek.

Een beknopte opsomming

- Met het omgevingsplan Drenthe is een eerste poging gedaan om de beleidsvelden water en RO meer op elkaar te betrekken. Dit is deels gelukt, op operationeel niveau is nog een slag te maken. Partijen in de waterketen zien een regierol voor de provincie maar verwachten ook een open en onbevangen houding van de regisseur met betrekking tot de standpunten en ambities van de verschillende partijen (er is nog geen blind vertrouwen).
- De doelstellingen om Drenthe klimaatproof te maken zijn nog erg abstract. Er liggen kansen om het operationele niveau concrete inhoud te geven door veel beter aansluiting te zoeken bij het Deltaprogramma Zoetwater.
- De landbouwsector krijgt meer belangstelling voor het fenomeen van de watertekorten als gevolg van de klimaatverandering. De mogelijke toename van verschillen in productieomstandigheden tussen regio's in Drenthe wordt een aandachtspunt.
- De waterschappen en het drinkwaterbedrijf Drenthe richten zich steeds meer op samenwerking op stroomgebiedsniveau.
- De uitvoering van het natuur- en landschapsbeleid komt nu volledig bij de provincies te liggen inclusief de opgave om de besparingen op de groene beheersbudgetten concreet inhoud te geven.

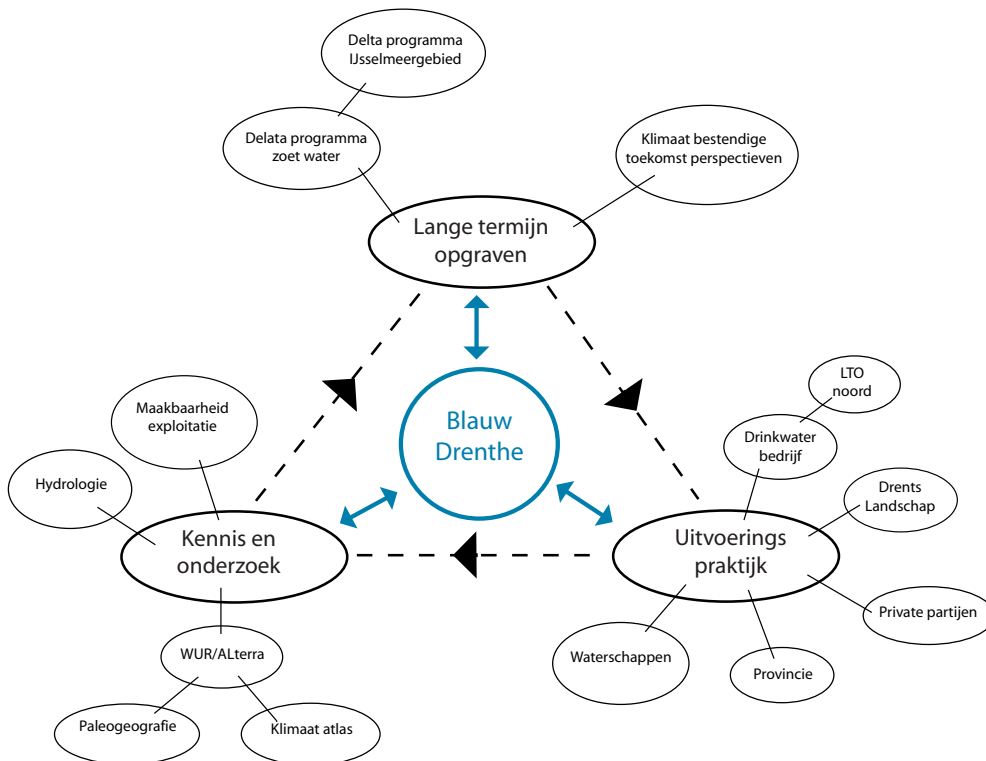
De tijd lijkt meer dan rijp om de publiek – private eigendomsverhoudingen in het landelijk gebied aan een kritische beschouwing te onderwerpen en op zoek te gaan naar nieuwe coalities en innovatieve beheersstrategieën. Het is van groot belang om bij deze zoektocht vanaf het begin de kostenkant (betaalbaar, maakbaar en beheerbaar) te betrekken. Methodieken als ontwerpend onderzoek en cyclische werkprocessen waarin tekenen en rekenen elkaar afwisselen zijn kansrijk bij deze zoektocht.

Hoofdstuk 3: Doel en opzet

3 DOEL EN OPZET

Blauw Drenthe brengt de wisselwerking tot stand tussen de uitvoeringspraktijk onderling en de uitvoeringspraktijk met de lange termijnopgaven voor het waterbeleid. Daarnaast worden een aantal kennis- en onderzoeks-

vragen met dit debat verbonden. In schema gezet leidt dit tot drie hoekpunten waarbinnen het atelier verbindingen aanbrengt (schema 2).

Schema 2

In een laboratoriumachtige setting komen bijdragen vanuit de genoemde invalshoeken bij elkaar en worden via ontwerpend onderzoek de technische en ruimtelijke thema's rond de toekomst van Drenthe verbonden. Ook worden de perspectieven voor de lange termijn vertaald in principes voor de korte termijn. Een compacte atelierrequisie onder leiding van een atelierleider en bijgestaan door een ontwerper en een waterspecialist, en aangevuld met een productieassistent organiseert samen met de partners van het Atelier een drietal projecten voor ontwerpend onderzoek, die als eindresultaat de volle breedte van de matrix bedienen. De afstemming en de inhoudelijke verantwoordelijkheid van de resultaten van de werkprocessen berusten bij de Atelierrequisie.

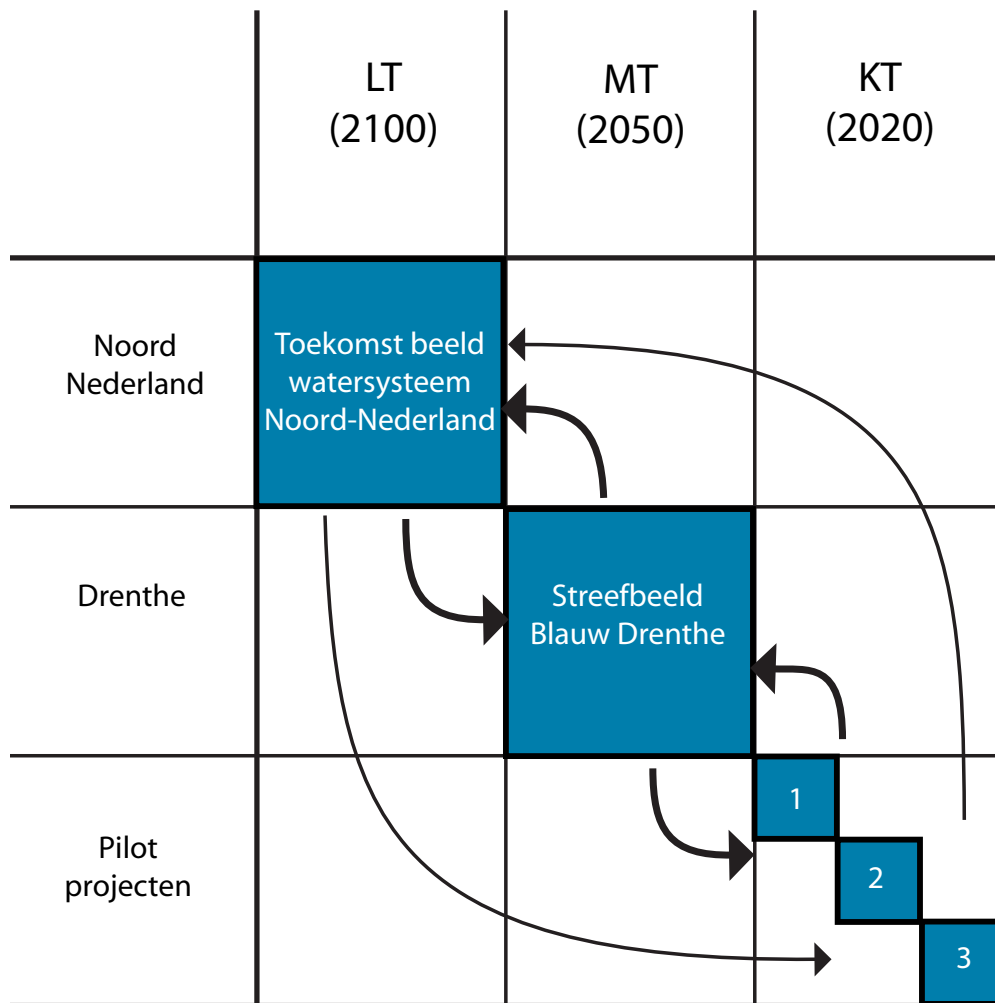
Voor de concrete invulling van de drie projectstudies worden de volgende criteria gehanteerd:

- project past bij de inhoudelijke vraag van één of meer sleutelfiguren in de waterketen;
- per project is er betrokkenheid/inzet (inhoud, organisatie) van de kant van de mede initiatiefnemers aan dit atelier;
- De projectopgave kan door middel van ontwerpend onderzoek worden beantwoord;
- Het project leent zich voor een atelierwerkwijze;
- Per project kan er een aantal partijen in een klankbordsetting worden betrokken;

- In ongeveer driekwart jaar is projectresultaat geboekt;
- In het project is er sprake van verbinding tussen lang termijn – middellange termijn – korte termijn, ofwel tussen diverse thema's ofwel tussen diverse schaalniveaus;

Op basis van het eerder gepresenteerde matrixschema tekenen zich drie projectstudies af (schema 3).

Het werkplan Blauw Drenthe beslaat een planperiode van twee jaar. In het eerste jaar worden de drie projectstudies aangepakt (zie volgend hoofdstuk). Een atelierrequisie ondersteunt de werkzaamheden van de drie projecten en let op de dwarsverbanden. In de eerste helft van het tweede jaar wordt gewerkt aan de synthese tussen de drie projectstudies die leidt tot een eerste versie van het manifest. De tweede helft van datzelfde jaar staat in het teken van de bestuurlijke verankering en implementatie. Het uiteindelijke resultaat is een manifest inclusief visie en uitvoeringskader. Dit resultaat wordt gepresenteerd op een congres.

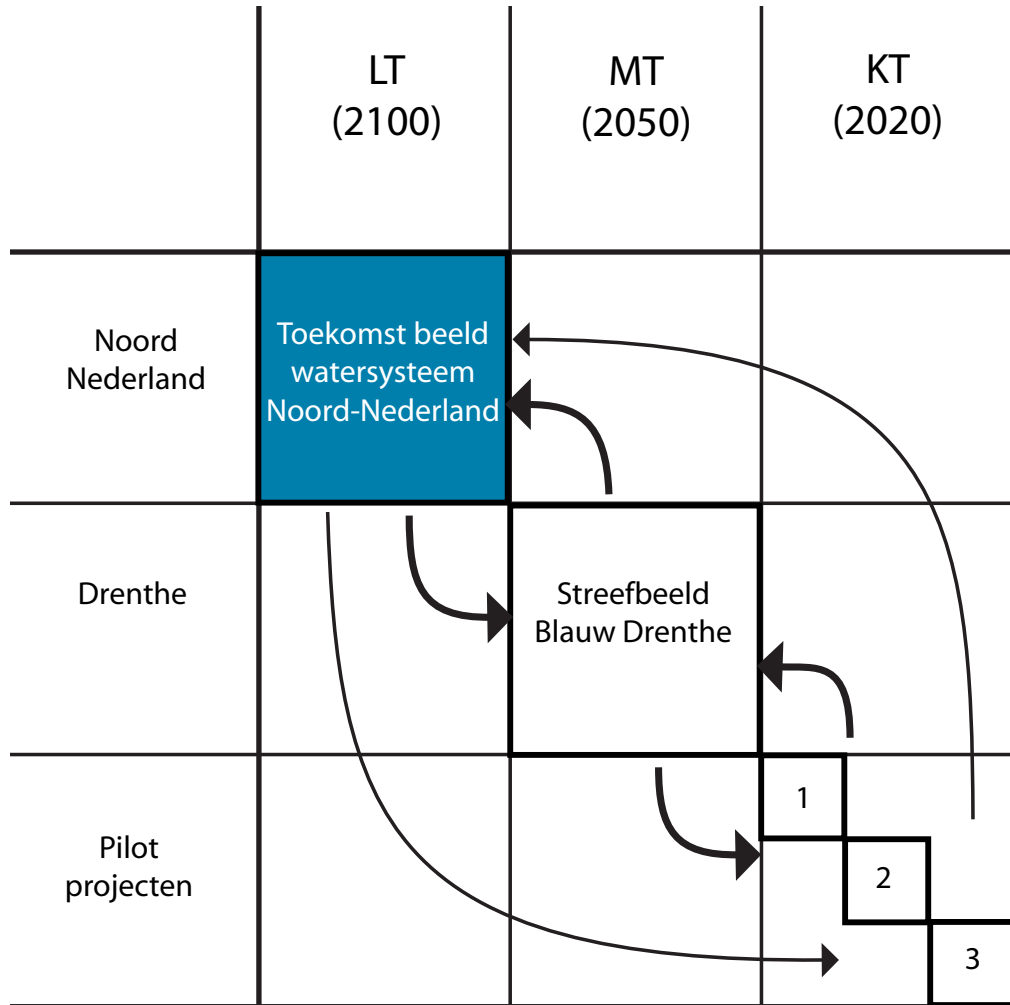
Schema 3

Hoofdstuk 4: Projectstudies

4 PROJECTSTUDIES

Projectstudie I; toekomstbeeld watersysteem Noord-Nederland (2100)

In de waterwereld krijgt de samenwerking op stroomgebiedsniveau steeds meer inhoud. In Drenthe leidt dit tot een tweedeling in oriëntatie en focus op het zoeken naar samenhang in enerzijds noordelijke en anderzijds westelijke richting (Rijn noord en Rijn oost). Het systeem Noord Nederland komt steeds nadrukkelijker in beeld en het besef groeit dat strategische visieontwikkeling zou moeten starten vanuit dit schaalniveau. Er is een duidelijke wens om de werking van het systeem op dit schaalniveau goed te beschrijven en het te kunnen begrijpen, om vervolgens ambities voor de lange termijn te formuleren.

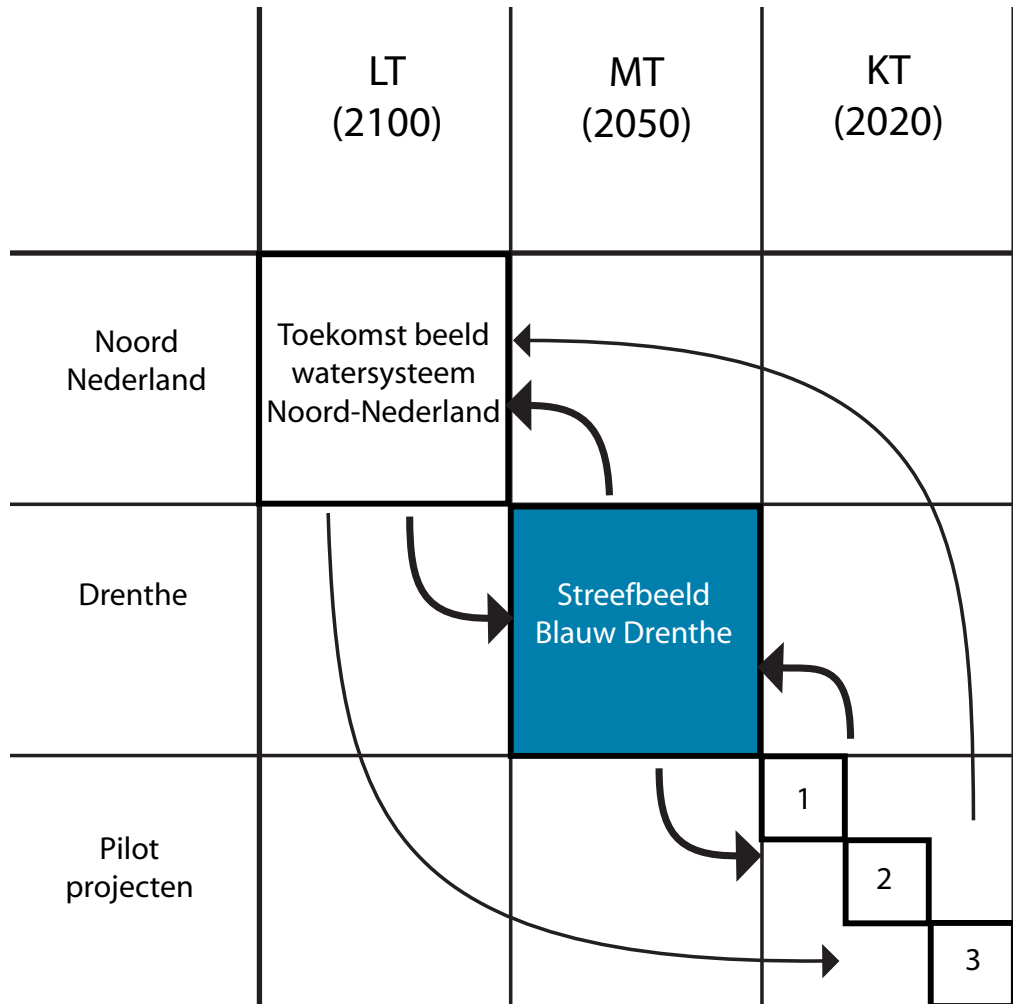
Projectstudie I; Toekomstbeeld watersysteem Noord-Nederland (2100)

Kwesties die spelen:

- Welke opgaven worden onderkend en welke urgenties worden gevoeld?
- Wat is de rol van het IJsselmeer?
- Wat is de gewenste mate van zelfvoorziening als het gaat om het waterbeheer van de toekomst? (Het drinkwaterbedrijf bepleit het streven naar een zo hoog mogelijk niveau van zelfvoorziening)
- Op welke wijze kunnen de drie noordelijke provincies elkaar versterken?

Dit schaalniveau is geagendeerd door zowel de Provincie, het drinkwaterbedrijf, alsook de waterschappen. Door vanuit het regionale perspectief opgaven en oplossingsrichtingen in te brengen in het Deltaprogramma Zoetwater, wordt door het Deltaprogramma een bijzonder platform geboden om een aantal afstemmingskwesties tussen de drie noordelijke provincies te verkennen en te bediscussiëren. Het lijkt ook verstandig om de toekomst beelden 2100 die zowel voor het IJsselmeergebied als voor het Zoetwaterprogramma worden ontwikkeld goed te volgen, te becommentariëren en eventueel te komen met aanvullingen op deze beelden.

Als werkwijze is ontwerp onderzoek goed voorstelbaar, waarbij gebieds- en watersysteemkennis wordt ingebracht naast regionaal ontwerp. Gezamenlijke atelierbijeenkomsten afgewisseld met uitwerkfasen leveren de goede mix om snel tot resultaat te komen.

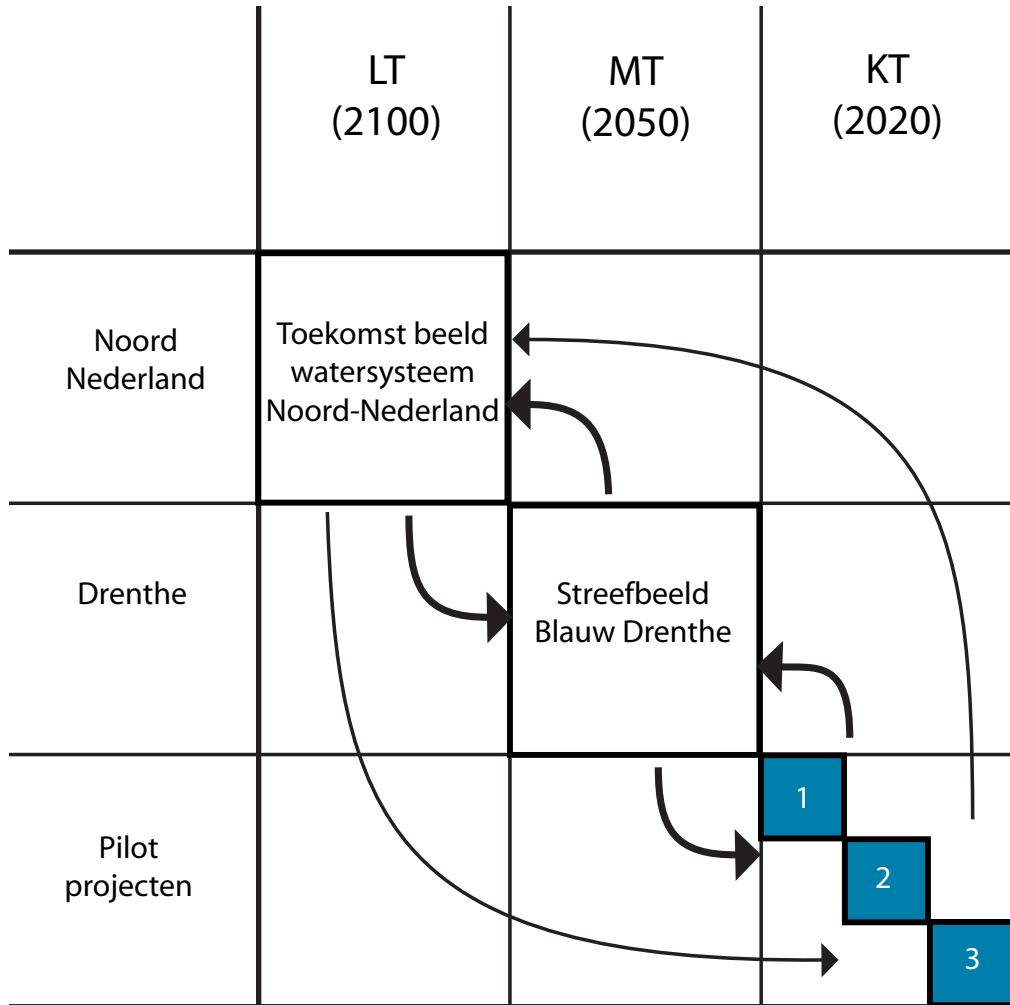
Projectstudie 2; Streefbeeld Blauw Drenthe (2050)

Projectstudie 2; Streefbeeld Blauw Drenthe (2050)

De ambities voor de lange termijn (projectstudie 1) en vooral de strategische wens om zo lang mogelijk de verschillende toekomstbeelden te kunnen effectueren (keuzen openhouden), vormen de programmatische agenda voor dit streefbeeld.

Op dit schaalniveau lijken de rol en betekenis van de fysieke ondergrond en de geschiedenis van cruciale betekenis te zijn voor de huidige en toekomstige identiteit van het Drentse landschap. Er wordt zeker aandacht besteed aan drie aspecten:

1. Nog relatief fragmentarisch en groen is het verhaal over de echte onderscheidende basis voor het Drentse DNA verhaal; de paleogeografie. De bewegingen van het landijs in het verre verleden geven het Drentse landschap een unieke extra dimensie, waarvan de betekenis nog niet voldoende in beeld is gebracht, maar wel van groot belang lijkt te zijn voor de ondiepe en diepere grondwater bewegingen (verder uitwerken)
2. Het ruggen en beekdalen systeem vormt de basis voor het Drentse landschap en de beleidsmatige focus op de drie regio's; Hoog Drenthe, de beekdalen en de Veenkoloniën.
 - De Hondsrug als planningseenheid waarin de relatie tussen onder- en bovengrond recent is bevestigd en uit gewerkt in het verhaal over de Water machine en het blauwe goud (beleidsfocus provincie), verder uit te werken.
 - De beekdalen als planningseenheden met meer aandacht voor de rol en betekenis van de bovenlopen cq brongebieden van het systeem, verder uit te werken.
 - De Veenkoloniën, nader uitwerken van een toekomststrategie waarbij de resultaten van de lopende EO Wijers prijsvraag als inspiratiebron worden ingezet.
3. Het zetten van de volgende stap in de ontwikkelingsgeschiedenis van het menselijk ingrijpen op het stelsel van beken en kanalen; uitwerken streefbeeld voor de twee netwerken.

Projectstudie 3; Pilotprojecten / bedrijfsmodellen

Projectstudie 3; **Pilotprojecten / bedrijfsmodellen**

Ingegeven door recente verschuivingen in de overheidsrol met betrekking tot de landchapsinrichting met naar verwachting meer kansen voor private initiatieven in de nabije toekomst rond deze thematiek, zou er met name aandacht moeten zijn voor het laten ontstaan van nieuwe collectieve verbanden (bijv. de nieuwe Marken). In het manifest worden zeker drie pilotprojecten uitgewerkt gebaseerd op de geomorfologische basis van het bekensysteem: boven-, midden-, en benedenloop.

1 De bovenloopgebieden van beekdalen

Strategie: inzetten op water vasthouden, creatie van secundaire brongebieden.

Agrarisch perspectief: extensiveren bedrijfsmatige werkzaamheden gecombineerd inzetten op biomassa-productie en energiewinning.

2 Flanken van beekdalen

Strategie: inzetten op vergroten infiltratievermogen agrarisch cultuurlandschap, creatie van royale landschappelijke wadi's met multifunctionele eindbestemmingen. (verder uitwerken verweingsstudie die is uitgevoerd in het kader van de Omgevingsvisie Drenthe, zie bijlage).

Hoofdstuk 5: Epiloog

5 EPILOOG

Het identificeren van de drie projectstudies is niet het belangrijkste doel of verdienste van dit plan van aanpak. Verschillende partijen hebben in het recente verleden initiatieven genomen en aangekondigd de beschreven, dan wel sterk verwante thema's en opgaven projectmatig te willen oppakken. De ambitie van het Manifest Blauw Drenthe is om deze initiatieven bij elkaar te brengen en vooral de verbanden en samenhangen tussen de drie schaalniveau's en de drie tijdsdimensies centraal te stellen.

Het is ook de ambitie om de wisselwerking tussen de waterketen en de ruimtelijke ordening op een operationeel en praktisch niveau handreikingen te doen.

Dit voorstel kan zowel nieuwe inhoudelijke inzichten opleveren voor de toekomst van Drenthe, alsook nieuwe ideeën aanreiken voor de fasering en organisatie van de uitwerking en realisatie van deze inzichten. Voor het Manifest Drenthe zijn de drie projectstudies het middel om de samenhang in probleempceptie en oplossingsrichtingen te ontdekken en concretiseren.

Maar zonder bevlogen opdrachtgever en probleemeigenaar geen project. In eerste

instantie richten we ons tot de geïnterviewde personen en partijen, want het is immers de serie interviews geweest die de basis heeft gelegd voor dit voorstel.

Om de discussie te starten hebben we vier vragen:

1. Herkennen de geïnterviewde partijen zich in dit voorstel; geldt dit voor het geheel of gaat het om specifieke onderdelen?
2. Wie zijn de dragende organisaties voor dit project als geheel en voor de drie projectstudies in het bijzonder?
3. Wat is er nog nodig om dit projectvoorstel naar een operationeel niveau te tillen?
4. Welke partij of persoon kan de regisseur zijn van een volgende verkennende fase, en welke middelen zijn daar voor nodig?

Wij hopen natuurlijk op enthousiaste reacties en opbouwende kritiek, maar zijn vooral gebaat bij een oprechte en kritische reflectie op dit voorstel.

